

БРАНИЧ

ЧАСОПИС ЗА ПРАВНЕ И ДРЖАВНЕ НАУКЕ

ОРГАН УДРУЖЕЊА ЈАВНИХ ПРАВОЗАСТУПНИКА У СРБИЈИ

ИЗЛАЗИ:

1. и 16. сваког
месеца.

ОДГОВОРНИ УРЕДНИК:

Милан Ст. Марковић
ПРАВОЗАСТУПНИК

УРЕДНИШТВО:

Дубровачка улица
број 18.

СМРТНА ҚАЗНА

КРИВИЧНО-МЕДИЦИНСКА СТУДИЈА

„Најгора употреба која се
може учинити са човеком, то
је — убити га.“ Булвер.

Неоспорно је да просвета напредује! Кад је техника била још неразвијена и немоћна, злочинца су убијали разним начинима и мучењем; касније су изнашли једну лепу справу, коју зовемо гиљотином: она врши свој посао чудноватом брзином и тако исправно, да се једва у сто случајева деси, те испадне какав клинац. Но то нема никакве веће последице, него што сиромашак, који је турио своју главу под нож, по неуспешном првом покушају, мора то још једаред да учини. У многим државама још и данас вешају, у другима секу мачем главу итд.

У Америци многи изврени техничари употребљују сву своју вештину на то, да конструишу што бољу електричну справу за убијање. Два пола вежу се са хртењачом — један ударац, који не траје ни једну десетину једне секунде, и жртва већ пада са сажеженим телом пред смртном правдом.

Користи те справе не даду се спорити а једна од највећих биће та, што ће можда сам проналазник, који руковање њоме неће никоме другоме да повери, једног лепог дана постати извршилац над самим собом. То би

била отмажда за злочин, што је свој дар злоупотребио за такав проналазак.

Је л' те дакле, просвета напредује? пита материјалиста. Да, да! Али други опет скромно пита, да ли је *брзо* убијање или *брзо убијање* критеријум напредујуће просвете!?

Заиста кад би се човек заносио за мислима, које се често не могу згодно ни исказати, дошло би се до резултата, да живимо још у — средњем веку! Социјалне тежње, застарели назори масе и појединаца, неспособност за апстраховање, придржавање застарелих идеја, од којих се једино не одступа зато, што су већ ту — то су богиње, од којих наше доба пати, које га нагризају, и од којих још обезбеђено није!

Није смер ових редака, да обелоданимо све мане. Изнећемо само *једну*; штаке, на којима се наше сувремено правно схватање љуља и непрекидно посрће — али које неће од себе да одбаци — то је *смрти казна*, погубљење.

Ако о овој ствари интерпелишете правника, он ће вам а priori одбити сваку дискусију; то је захтев закона и не вреди даље о њему спорити се. Но сетимо се речи Бакона веруламског: „Сваки факат, па привидно и најмањи, вреди да се позна и претресе, са разлога, да вреди, јер постоји!“ Али тако сасвим незнатан није баш тај факт — јер он на жалост постоји.

12. Јуна 1874. убио је неки Т. једну девојку без никаквог појимљивог повода. Осим меланхолије, и то не у великом степену, није се могло опазити код убице никакво необично понашање. Једног дана одмами он девојку у своју собу и убије, и ако му не даде никаква повода за то.

У његовом дневнику забележио је ове речи: „Већ од дужег времена мучи ме мисао, да учиним какав злочин; не желим да ме когод познаје и да ма ко води рачуна о мени. Ја сам највећи лицемер, кога земља носи, а ни зашта на свету нисам. Сви ме питају, зашто сам убио девојку. Просто зато, да једаред изађем из положаја, у коме се налазим“.

Опште мишљење држи, да је Т. ове речи написао, да би изгледало, као да пати од фиксе идеје. Он на-

против протестује најживље против сваког сумњичења у његову здраву памет. Судије, поротници, публика стоје пред загонетком, коју решава само — судски лекар. Место под вешала воде несрећника у лудницу, где се констатује, да оптужени — и ако нема спољних знакова — пати од тешких психичних поремећења. И заиста, брза неразвијена реч судског лекара била би довољна, да број погубљених још умножи.

А како је лако могуће било, да лекар изговори ту судбоносну реч! Колико се пута од њега тражило, да тек у последњем тренутку прегледи оптуженога; само мимогред нек се тек дијагностицира психоза! Више месеци треба често посматрати некога, те да се поуздано може доказати, да постоје поремећења у функцијама нервног система. А да ли се лекару даје заиста у сваком поједином случају толико времена?

Човек је држава у маломе. Ту има и раденика и уживалаца. Телеграфске жице — живци — спроводе вести из главне станице — мозга и кичмене мождине — према периферији и обратно; железнице — крвне жиле — носе провинцијама, и најдаљим, нужна животна средства — крв. Точак хвата један у други, цела справа ради правилно по законима о узроку и последицама, и она не заостаје —

Али ако ипак застане! Ако се за час у главној телеграфској станици што год поремети, — другим речима, ако пукну жиле те се крв проспе у мозак?

Има тренутака у душевном животу, који се појављују на мах, па се више не понављају, који почивају на органским основима — у које лајичар просто не верује. Кад се убица брани речима: „Ја сам морао“, он може сигуран бити, да ће му се одговорити: „Нико не мора морати!“

То је истина; сваки човек има слободну вољу. Али има случајева чисто органске природе, који му слободну вољу одузимају за који тренутак, као што је *malia transitoria*.

Па онда не би требало ни једног убицу погубити? питаће нас неко. Зацело! Јер ако у *хиљаду* случајева буде ма само један, који није исправно схваћен, тешка би кривица теретила цело друштво!

Слободна воља! Та реч задавала је многима већ доста посла. Већином се употребљује у одвећ широком значењу. Воља није само производ самоваспитања, него се ствара многим околностима. Постаје код детета, чим се прва свест појави, чим своје „ја“ доведе у праву везу са објектима спољнога света. А колико баш у том добу утичу спољни односи на душу, која се развија! Пресретање родитеља, животни услови, саобраћај са парњацима, и напоследку сопствене наклоности!

Према моћи схватања постаје и тако звана „слобода воље“. Да ли ће неке пасти на ум, да од свију, кад су једних година, тражи исту моћ схватања? А зар о вољи не вреди то исто?

То је тачка, о којој се мало води рачуна. Свагда се говори само да има *libertas judicii*, а претпоставља се да постоји *libertas concilii*.

То су околности, које смо навели, да би показали, да тешке злочине не треба по што по то осудити, али разуме се, *са гледишта природњака*. А правник? Он узима дело онако какво је, и покорава се своме господару, законнику. Он то мора! Јер шта би било, кад би се помиловао сваки убица! Било би их три пут толико!

Заиста? Је ли то баш тако? О томе би се могло говорити! Човек се боље васпита благошћу, него стро-гошћу. Зар није тако и код народа, чији је васпитач законик?

Но одустанимо од тога. Има толико основа против најстрожије речи законске — смртне казне — да један основ само не приноси много.

А. је убио Б. Природно право вели: „Око за око, зуб за зуб“. Лепо! Али да ли је то и исправно? А. је извршио злочин, не само што је радио против људских и божанствених закона, него и с тога, што је друштву одузео једног члана. Је ли с тога друштво власно, да учини исто такво неправо? Да и оно убија? Да ли ће се друштву опростити *nefas*, које појединца толико терети?

Да, ви велите друштво *казни* само. Али од куда друштву право, да једнога свога члана *убије*? Убити може само она сила, која оживљава: назовите је Богом,

пагоном одржања света, природе — али немојте је звати друштвом!

Ну ви велите, А. се огрешио, треба га дакле казнити. Врло добро! Али да ли он својом смрћу *залађује* дело, које је извршио? Не, никако! Он је убиством Б. нанео друштву штету, коју мора да накнади! Како ће то бити у пракси? Не треба све убице довести у један завод, где ће корпе плести, него само оне, који су душевно неспособни. А осталима треба дати прилике, да по својим умним способностима толико раде, да толико привреде, како ће за сироте онога друштва, које су они општетили, годишњу довољну накнаду зарадити. Или треба оне, који се заиста кају, — а њих је доста, као што ће посведочити лекари и свештеници, — поставити за болничаре код болесника, те да се одуже друштву што му дугују. Али једно само напустите — убијање! То нас опет баца у средњи век. А на шта је? Ваљда просто за љубав изреке „крв тражи крв“.

Ми се често хвалишемо са „просвећењем“. Али реч је застарела као и сама ствар. Међутим свугде се крећу и скупаљају људи, једномисленици, да се сложе ради заштите угњетених и потиснутих, а њихова девиза тежи високој мети. Цивилизација као спољно образовање само је прелаз просвети као унутрањем образовању, вели Фајхтерслебен. *Цивилизација* — то је *просвећење*, али ми тежимо за *просветом* — а њен је жиг *човечност!*

Из „W. Ger. Z.“

М. С. М.

О АКЦИОНАРСКИМ ДРУШТВИМА ПО НАШЕМ ЗАКОНУ

ОД 10. ДЕКЕМБРА 1896.

(Свршетак) *)

О акцији и њеној улози код акционарских друштава.

Друштвени капитал акционарских друштава дели се на акције. Оне су недељиве (чл. 2.). Оне могу гласити на доносиоца или на име, али привремене акције морају

*) Види бр. 12.

гласити на име (чл. 26.). Акционарско друштво сматра се као трговачко друштво и онда, кад му предмет предузећа не би био трговачки посао (чл. 4.).

Излази ли из овога, да се акционарско друштво не би могло основати без акција?

Или другим речима, да ли наш законодавац допушта, да се акционарско друштво оснује, чија би се правила ограничила:

Било да назначе сразмеран удео сваког друштвеног члана, а да ови немају никаквог другог писмена сем од самог друштва, па по томе, да они не би могли пренашати њина права на други начин сем саобразно одредбама грађанског права;

Било да се означи удео сваког друштвеног члана, нарочитим писменом на име, а који се може уступати по одредбама грађанског права, са и без пристанка друштвеног.

На ово питање не би се чисто и јасно могло одговорити по нашем закону. Одредба чл. 1. нашег закона није никако императивна, и она је само постављена ео *quod plerumque fit*; па следствено подела на акције чисто је факултативна, и да се свако акционарско друштво може основати било на акције саображавајући се свима прописима законским од 1896., односно акцијама, било без акција и простим уделом на интерес, а да при том не води рачуна о одредбама закона од 1896., које се примењују на акције, али при том да се сасвим подчињава свима осталим одредбама овог закона.

Правило је опште, да се друштвима и њиховом оснивању треба да иде на руку ради извршења разних подuzeћа и увек кад закон није изречно забранио, допустити слободу кретања; сваки се закон гради за грађане, да се по њему управљају, али његова је основна тежња, да не ставља сметње и не спречава подузимљивост.

Кад је законодавац оставио празнину, ту се онда има донети нужно решење, које при таквим приликама треба употребити, а оно се има донети на основу слободу уговарања.

Ми велимо да је ово решење нужно не с тога, што се оно слаже са философским разлогом на пољу поли-

тичке економије, но и с тога, што се оно препоручује најсвајнијим начелима позитивног права.

У истини, судија је дужан да попуни празнину законску; али припада ли њему да ствара забране и нулирање, нема ли ту од његове стране узурпације законодавне власти? У осталом, са стране општег закона, он има овде приватан закон, уговор, који је суверен кад закон не говори.

Ако је закон непотпун и нејасан, и ако се законодавац сам изјаснио непотпуно дајући тумачење, то ће бити за судију тежак посао и труд, да разуме и објасни оно што је неразумљиво; има ли у томе случају право и дужност да призна и освешта приватан уговор, нарочито, кад је он частан, праведан, разуман, и кад је у сагласности са општим одредбама?

Добар закон извесно и очевидно неће остављати у присенци питање од оваквог значаја.

По нашем закону акција није дефинисана, акција се само означава као исправа којом се доказује коликом сумом акционар учествује у друштвеној главници (чл. 22.).

Акција има своју особену природу; јер она представља један део у разломку; једну чест од друштвеног капитала; наш закон тражи да се по акцијама уплате чине, онда он се бави капиталним акцијама т. ј. акцијама које се у новцу плаћају, у пракци се примају оснивачки удели итд.

Наш закон допушта стварање пријоритетних акција т. ј. акција којима се даје право на извесан део у добити или друштвеном капиталу према привилегији и првенствено од осталих акција; другим речима, друштвена правила могу створити две врсте акција, привилеговане или пријоритетне и обичне (чл. 8)

Закон наш не чини никакво ограничење о величини акција, т. ј. не одређује минималну суму на коју може акција гласити. Ово би се могло узети као да је законодавац хтео да да слободу у уговарању; но закон не чини овде никакву корист, баш ову слободу законодавац је требао да ограничи, јер ће она на крају краја произвести злоупотребе и ми ћемо видети акције од 1 динара, јер ће се нема сумње наћи оних, који ће ради својих себичних и задњих смерова без бојазни привући

Људе слабог стања у своје замке и починити злоупотребе. Ограничење овде има дакле своје користи.

За сада нема још тих примера за то што је закон нов и што је мало упознат свет, али нема сумње, да ће их бити и то у толикој мери, да ће се најпосле доћи на то: да се одреде границе.

Послови акционарских друштава.

Друштво се стара за у будуће, и има своју егзистенцију у закону, сматра се као правно лице, које врши своје радње у грађанству; али ово лице *sui generis* има нарочиту организацију.

Акционареко је друштво сложан организам из два елемента: решавања и извршења. Решавањем оно одлучује о пословима које хоће да испуни; извршењем оно их извршава према трећим лицима. Закон је саобразан овим начелима, који се црпе из природе саме ствари и предвидео је двојаке органе код друштва:

Збор акционара, који није ништа друго до само друштво, које уређује своје властите послове;

Управни одбор као извршилац решења збора акционара.

Поред тога закон се постарао и за надзорну управу административних послова, која посредује између ових двеју органских функција друштвених.

Да испитамо ове три функције:

1. Збор акционара.

Збор акционарског друштва мора се држати најмање бар један пут у години (чл. 56.) у одређеном времену правилима опредељеном. Збор акционара то је опште право гласања акционара о пословима друштвеним. Ово гласање није баш тако „опште“, а да није подчињено неким корисним изузетцима (чл. 65.).

Закон је оставио да се о томе постарају друштвена правила, а опредељује број акција које треба имати, да би акционару био допуштен приступ на збору и број гласова, који припада сваком акционару према броју акција, које он има (чл. 66.).

Да се може решавати пуноважно на збору, мора да буде заступљено најмање четвртина друштвене главнице (чл. 67.). Али ако ово на сазвatom збору не буде, онда најдаље за десети дан сазива се други збор и он пуноважно решава, па ма колики део друштвене главнице био на њему заступљен. Закон је ставио ограничења, да не би било могућих злоупотреба код редактора друштвених правила и не допушта да се друштво оснује под режимом олигархиским, с тога се налази и одредба у чл. 65., по којој један акционар, ма колико акција имао, не може имати више од десет гласова.

Ови зборови акционара, о којима смо мало час говорили, јесу редовни зборови, који се држе сваке године, чија је улога ограничена на прегледање и контролисање рада управина.

По често се сретамo у току рада неког акционарског друштва са приликама од извесних тенкоћа, које могу утицати на послове па и на егзистенцију друштва; тако н. пр. измена друштвених основних правила; зајам; отуђење друштвеног капитала у целини или почесно; продужење друштвеног рока, његов престанак пре одређеног рока и стотину других случајева, — тада има места у овим разним случајевима венредном збору акционара.

Да ли ће овај збор бити свемоћан о томе нема никакве сумње, ако на њему буде заступљена потребна већина акционара једнодушно о неком предлогу. Али са гледишта закона а нарочито у пракци, питање се ово не може поставити на таквом земљишту. Ваља знати, да ли збор акционара сачињава већину, која се тражи по закону, да може наметнути своје одлуке одсудној мањини и у којим границама?

Закон у овим случајевима чини директно наређење у чл. 68.

2. 0 групама акционара.

Сем већине која гласа на зборовима, може се десети, да оделито акционари подижу тужбе против управе друштвене. Закон даје право акционарима, који представљају у групи $\frac{1}{25}$ део од целог броја друштвених акција, да могу сазвати збор и без управе по одобрењу

надзорне власти. На захтев $\frac{1}{20}$ дела друштвене главнице акционара може се сазвати ванредан збор. Исто оволики део друштвене главнице, који представљају акционари, могу путем овлашћења подићи тужбу против управе (чл. 55.).

Ово су врло велике добити, које закон даје акционарима, да би сачували своја права, али у пракси су мало употребљива.

3. Лична права акционара.

Сваки акционар посебице има и својих личних права, која му се по закону дају: он се може умешати у парницу која се води против управе (чл. 52.).

Чл. 76. резервише право да на 8 дана најмање пред збор, управа мора ставити сваком акционару да преглед биланс, друштвено стање, извештај надзорног одбора, инвентар, па може преписати биланс и др.

4. О администрацији.

Управни одбор заступа акционареко друштво према сваком. Он може наименовати и пуномоћника (чл. 47.).

Круг власти управљача опредељује се по друштвеним правилима и у опште по одредбама пуномоћства.

Закон ставља управи и извесне обвезе:

Дужни су пријавити суду име друштвено, дати на писмено изјаву да је друштво правилно основано.

У току рада друштвеног дужни су: ставити на преглед књиге, акта и доказе друштвене (чл. 49.) — Сваке године склапати биланс и остало (чл. 70.). — Сазивати годишњи збор акционара (чл. 56.) итд.

Најпосле дужни су у случају губитка половине друштвене главнице (чл. 79.) сазвати збор о престанку друштва. — Они морају бити власници извесног броја акција, који се одређује правилима друштвеним, а које мора дати у кауцију као гаранцију друштву (чл. 40.).

5. О надзору.

Послови које врше управљачи, стоје под контролом чланова надзорног одбора, које бира збор акционара по друштвеним правилима (чл. 48). Дужности су надзорног одбора прописане чл. 49. и 73.

Установа надзорног одбора је есенцијална организација код акционарских друштава.

6. Нарочити прописи.

Ми смо већ раније напоменули, да за оснивање друштва потребно је да буде најмање десет чланова. Напоменули смо обвезу, да се сваке године мора бар један пут држати збор акционара — сваке године стање друштвено износити.

По постоји и нарочито наређење по чл. 80., да свако друштво акционарско мора имати свој резервни фонд, који ће служити за подмирење евентуалних друштвених губитака.

Овај фонд има да се образује из прихода предвиђених правилима друштвеним.

Престанак — Ликвидација.

Акционарско друштво престаје:

1. Кад истече рок његовом трајању.
2. Кад то одлучи збор акционара (чл. 68.).
3. Кад Менистар Нар. Привреде реши да друштво престане (чл. 79.).
4. Кад се над њиме отвори стечај (чл. 79.).
5. Кад се друштво споји са другим акционарским друштвом (чл. 89.).
6. Кад број акционара буде мањи од десет.

За извршење ликвидације збор одређује нарочити одбор најмање од три лица. Ако ово збор не учини, онда их одређује суд на захтев ма и једног акционара.

WWW.UNILIB.RS

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

Ликвидацији има места кад друштво престане, изузимајући, кад се над друштвом стечај отвори, и кад се друштво спаја са другим акционарским друштвом.

Право и дужности овако постављених и изабраних ликвидатора обележене су законом (чл. 85. и др.) као и последице невршења дужности (чл. 87.).

Као што смо навели, закон сматра и спајање једног друштва са другим као престанак друштва (чл. 89.).

Ово спајање или фузија на који се начин може извршити, закон наш не говори, али ово може да буде на три начина:

1. Да једно друштво апсорбује друго.
2. Два друштва престану и стварају ново.
3. Два друштва продужују да живе, везани једно с другим и само измењена у њиховој ранијој егзистенцији.

1-ви Начин. — Кад једно друштво апсорбује друго у целини, онда ово друго потпуно исчезава; то значи измену правила првога друштва; умножавање његовог друштвеног капитала. Да ли ће се овде морати применити чл. 12. по коме има да се овери принос, који уноси друштво, које се спаја, пошто је ово у ствари умножавање капитала, и да ли ће вредити и све одредбе и услови прописане при оснивању друштва? Ми смо о овоме на свом месту раније говорили и рекли смо, да свако умножавање капитала повлачи и примену чл. 12 управ као год кад се друштво оснива.

2-ги Начин. Два друштва престану и споје се у једно. Овде добијамо ново друштво. Да ли и овде не треба применити одредбе законске, као и при оснивању новог друштва нарочито оверавању приноса сваког од ова два друштва?

Ми држимо да овде томе нема места; с тога што овде и нема приноса у обичном смислу речи, а верификација је већ учињена при оснивању сваког од ових друштава; и друштва су се већ једном основала по прописима закона.

3-ћи Начин. — Два друштва фузионишу се и постоје и даље само измењена у њиховој егзистенцији. Ова два друштва постоје али не мешају се и не аспорбују

једно друго, живе једно поред другог, у исти мах независно и везано. — —

Завршујући ову нашу расправу, нека нам је допуштено да напоменемо, да је наша намера била, да критички оценимо саме одредбе нашег закона о акционарским друштвима, и да смо се у колико је то потреба изискивала, дотипали и теориске правне стране о акционарским друштвима, и да уочимо празнине, које се налазе у нашем закону, а које ће нема сумње дати великих тешкоћа у пракси.

Нама је добро познато, да законодавство о акционарским друштвима додирује најделикатнија економна питања, да оно тражи студију много јачу са далеко уложеним већим трудом, и најпосле дугу и озбиљну студију страних законодавстава. Имајући све ово на уму, ми смо се за то и ограничили, да проговоримо о акционарским друштвима према нашем закону.

Резултат нашег истраживања доводи нас до закључка, да је оправдана потреба, да се изврши ревизија нашег закона од 1896.

Мих. С. Полићевић.

О РОПСТВУ

ИСТОРИЈСКО-ПРАВНА РАСМАТРАЊА

од

А. Антића.

(НАСТАВАК)

V.

У земљи Фараона — у Египту — ропство је било у највећем јеку. Становништво његово образовале су две господареће класе: свештеничка и војничка; а сав остали свет био је радник, подељен на разне класе према своме занимању, и то: на занатлије, земљеделце, пастире, лекаре, вештаке, возаре итд. Земљеделци и пастири били су то што и данашњи мисирски феласи т ј. најнижа и презрена класа — материјал за робове. Они својих зе-

маља нису имали, већ је сва земља била својина свештеника, војника и црквена.¹⁾ Варошки пак елементи: занатлије, возари, вештаци итд. били су употребљавани за тешке радове и кулуке, као н. пр. за зидање пирамида, пренос гломазних гранитских стубова из Горњег у Доњи Египат, за зидање храмова, царских дворова и осталих монументалних грађевина.

Сталеж лекара, којих је у Египту било врло много, и то стручњака за сваку поједину болест, као што их и данас по свету има, — био је поштеђен од кулука; али опет за то није у привилегисане класе долазио. Вештина и знање ових лекара била је разглашена на далеко ван Африке, те су их и азијски краљеви у болести призивали.

На дворовима Фараона, као и у палатама свећеника и војника већих положаја, робови су били обична и потребна ствар; било за рад, било за уживање. У Св. Писму помиње се, да је на дворовима Фараона било и ушкопљеника, који су врло велика звања имали и важне службе вршили. Једноме од њих — поглавици царских пехарника — објаснио је Јосиф сан, који је уснио, а које се објаснење састојало у томе, да ће после седам родних, наступити седам гладних година.

Главни извори ропству у Египту били су: само унутарње друштвено уређење — подела људи на касте; ратови; трговина са робљем; а осим тога и презадуженост.

Диодор из Сицилије, чије забелешке нису увек са свим тачне и без замерака, вели, да су чак и синови свештеника били двореки служитељи. На ову његову забелешку, Валон врло умесно примећува, да се он — Диодор — у овом погледу морао пребацити. Дена из прве привилегисане касте могла су на двору вршити само онакву службу, која је била равна и са свим слична служби, коју су вршили модерни „пажи“ — тако рећи до јуче на дворовима европских владара, т. ј. службу врло господску — етикетну.

Изнутрице египатских гробница све су украшене и обложене сликама, које јасно представљају некадањи живот, сјај и господство оних, који у њима почивају.

1) Warnkön. Jurist. Enceykl. стр. 148.

Из тих се слика јасно и несумњиво види, да су све имућније породице из „благородних“ класа имале доста робова. Стари Египћани нису волели самоћу ни у гробовима, па су место живих створова употребљавали изрезане слике у камену, које су представљале начин живота, којим су помрли за свога века живели. Тако се на тим сликама представљају господари или госпође окружени дворјанима и дворкињама — робинјама; како седе у висалкама, које четири роба на раменима носе; како их при столу — обеду — служе; како робинје прате своју накинђурену госпођу, и скуте јој носе; како око њих свирају и играју у пола голе певачице итд.

Да се ово робље рекрутовало и из самих урођеника, може нам да послужи за доказ закон Бокорисов по чијим је прописима дужник за дугове своје јемчио само имањем, а не и својом личношћу. Из овога се може закључити, да је пре тога и у Египту дужник могао због дугова својих ропства да допадне.¹⁾

Грчки историк Иродот вели, да су Египћани трговином добављали робље из Етиопије — Ависиније — што тврди и римски природњак Плиније. Палестина и цела Мала Азија лиферовали су исти материјал; а кад су Грци почели трговати по обалама египатским, онда су и они почели усређавати Египат робљем за уживање, међу којим се помиње и славна кокета *Родопис*. Диодор вели, да су Египћани из раније сваког странца, који би морем на њихово земљиште ступио, одма убијали, или у ропство задржавали, као што то чак и данас чине дивља мухамеданска племена мароканска.

Рат је био најглавнији извор ропству у Египту, кад је овај био у највећем јеку своје ратне славе и војничких завојевања. О томе су нам Египћани оставили још и до данас неизгладиме трагове и доказе у каменорезима на стубовима кула, палата и храмова својих. Ти каменорези представљају разне ратне сцене — битке и победе; славе владалаца и њихове тријумфе, у којима се на првом месту истичу ратни заробљеници. Рушевине старе Тебе, као: дворци Менефта I-ог у Карнаку Рамзеса II-ог, Мејамуна (Сезостриса) у Лукеору итд. препуни су сликама ове врсте, а такви исти споменици о сили египатској налазе

1) Wa'l. Histoire de l'esclav. sv. I. стр. 22—26.

се чак по Ависинији: у Дери, Испанбулу и Себуји. На сликама тих рушевина представљени су сви призори би-така, т. ј. како дворски писари заводе у књиге број по-бијених непријатеља, пребројавајући број руку, које су од тела поубијаних одсечене биле; како официри доводе у дугој поворки повезане заробљенике. На тим сликама представљени су типови разних азијских и афричких на-рода, против којих се ратовало итд.

И ма да је ропство постојало и робља у великом броју било, ипак се по свему држи, да се са њиме није зло поступало, осим што је терано на тешке радове, око зидања *пирамида*, за чије су зидање били употребљавани *само урођеници робови*, пошто других онда није било. За остале пак тешке радове, као за зидање храмова, царских двораца, пренос и подизање колосалних мраморних стубова — обелисака — утврђивања обала, прављење канала зарад наводњавања, исушавања бара, насипање плавних места, зидања вароши, рудокопњу итд. употребљавани су туђинци — ратни заробљеници; и с тога су Фараони на тим монументалним својим творевинама и урезали ове речи: „*због ових грађевина ни један Египћанин није уздахнуо, јер на подизању њиховим ни један од њих није ништа радио*“. Правило их је дакле *туђе робље*. За урођеничке пак робове, који су, раније, пирамиде правили, Иродот и Диодор веле, да су они, због *претераних* мука, *проклињали дан и час кад су се родили*.

Монументалне зграде египатске — сем пирамида — махом се датирају из доба Рамзеса II. т. ј. Сезостриса Великог (1389. пре Христа) и његових наследника, осим пирамида, које су раније зидане.

Да се са робовима у Египту није звереки поступи-ло, можемо закључити по томе, што је се убијство роба казнило смрћу. Тако нам бар причају Иродот и Диодор, ти најстарији европски историчари. Строгоет је спрам робова употребљавана *само при зидању грађевина и ко-пању канала*, којом приликом људски живот није се много ценио. Али, остављајући о овоме забелешку најудаље-нијем потомству и генерацијама, Диодор нам тако исто вели и то, да су се Евреји, који су као досељеници 1900-те године пре Христа у Египат дошли, из истог се иселили, за то, што су урођеници њих не као госте, већ као робове почели да сматрају, и са њима као са

таквима да поступају,¹⁾ а тако исто да су се и заробљеници Сесострисови побунили против Египћана због суровог поступања са њима, и да су ови последњи били приморани, да се са њима мире и преговарају. Ово наводи Диодор *по чувењу*; али и сам *не гарантује* за истинитост и тачност ове своје забелешке.²⁾

VI.

Код народа Иранског порекла: Миђана и Персијанаца било је такођер робова, *ма да у њиховом основном законнику „Зенд Авеста“ о њима нем: никаква помена*, и ма да је, по истоме законнику, и код Иранаца постојала подела људи на касте, као и у Индији, *али без робова*. Прву класу образовали су свештеници, другу војници, трећу земљеделци, а четврту занатлије. Ирански законодавац и оснивач вере, мистички Зороастер, *није хтео за роштво да зна*. „Веде“ су скроз свете и религиозне књиге, а не какав грађански законик. У њима се, истина, поред верских ствари, говори и о односима господара према слугама и слушкињама, *који за плату служе, а не о робовима*; па се препоручује првима, да буду човечни наспрам других. Али, у законнику је једно стајало, а у пракцици и животу друкчије се радило.

Миђани су, после свога ослобођења од јарма асирског — од прилике на 700 година пре Христа — примили навике осталих источних народа, са којима су били у додиру. Њихови краљеви и великаши држали су ушкoпљенике и обичне робове на својим дворовима и снахилуцима, а ропство је било наследно. И самог Кира, привидног сина чобанина Митрадата, сматрали су за роба Мидијског краља Астијага, јер је Митрадат његов роб био.

У царевини персијској, која се подигла на рушевинама Мидије, па се раширила до крајњих тада познатих граница азијских, постојало је ропство у свим облицима, почем је, услед великих завојевања, од разних народа састављена била, а код којих је ропство изодавна постојало. Тако је у Персији било робова чобана, земљед-

¹⁾ Warnkön. Encyklop. стр. 151.

²⁾ Wall. Histoire de l'esclav. св. I. 28—31.

лаца и занатлија, као и робова, који су за рачун и у корист краљева и великаша трговали. Било је, тако исто, робља од младих женскиња, које се употребљавало за домаће послове, телесну насладу богаташа. као и за вршење чудноватих и скаредних обреда — проституцију; а коме су робљу у том погледу конкурисале и прве госпође онога доба у светим местима Јерменије и Кападокије, као и на гробу Халиате у Лидији, у храму Венерином у Библосу, и у Вавилону у светилишту сладострасне богиње Милите.

Персијски краљеви одмах од постанка свога завели су раскоп на дворовима својим, који је раније царовао код њихових суседа: Вавилоњана, Миђана, Асираца итд., а на њих су се угледали и остали великаши и управници провинција — сатрапија. Код њих је постојао читав апарат робова, са потпуном и до крајњег савршенства изведеном поделом рада; тако н. пр. било је читавих батаљона кувара и подрумара, од којих је сваки свој нарочити посао имао; безброј певачица и свирачица; пехарника; служитеља јела, итд.¹⁾ Први ранг од свију узимали су ушкопљеници, чија је тражња за хареме врло велика била, почем су они, због своје неспособности за обљубу, уживали врло велико поверење својих господара. За њих Иродот вели, да их њихови господари варвари, због њихове верности, много више цене од осталих људи. Ратне заробљенике Персијанци су махом шкопили, те тако, зарад харема, од људи наказе градили. У миру пак они су трговином набављали ова унесређена створења. Покорена Асирија и Вавилон давале су годишње по пет стотина младих ушкопљеника, а кад је Јонија била освојена, онда су из ње најбоље младиће одабирали шкопили и у хареме слали. Шпекулативни и немилосрдни трговци јелински радо су трговали овим

1) Ктезијас, историчар Старога Века, вели, да је један од официра краљевих — сигурно ађутант — имао при једној светковини 150 певачица; а Партенион војвода Александра Великог, да је писао своме господару, како је у свити Даријевој, у Дамасу, видео 529 музичара, 277 кувара и 29 њихових помоћника, 40 парфимера, 72 служитеља који су вино служили итд. Жене Артабарга и Ментора имале су на служби мноштво женскиња, чија су им леђа служила за сепенице, кад су хтеле у кола да се пењу, или из њих да силаве.

артиклом и пре освојења Јоније, као и после тога, јер им је та трговина леп приход доносила. Чувени трг за ова онакажена створења био је, у то доба, у Ефесу.

Са робљем се у опште у Персији *строга и зверски поштувало*, а употребљавали су га за сваковрсне и тешке радове. Због тога су се робови у Тиру и побунили, и све своје господаре исекли, па они њихова места, као слободни људи, заузели. Потомци ових побуњених робова били су становници Тира кад га је Александар Велики опсео; и ни једна варош у Персији није се јуначније бранила, но што су ови потомци робова Тир и своју слободу бранили.

Како су имали доста робља, стари Перси одвикли су се сваког рада и посла, а разњежени претераним ужи вањима, постали су мекушци. *Све је било спало на робове па и сам ратовиње*. Ксерке није могао да појми, како Грци против њега марширају као слободни људи, а нема нико иза њих, да их на то камџама натерује као што је то био случај са његовом војском, која је била састављена махом из робова.

За персијску коњицу, коју је некада језгро народа сачињавало, Ксенофон вели, да је она, у његово доба, била састављена махом из робова; а тако је исто било и за доба, кад су Римљани Крас и Антоније против њих војевали. Јустин нам је оставио забелешку, да је у персијској коњици од 50 хиљада људи, коју је Антоније пресрео, било свега четири стотине коњаника слободних људи,¹⁾ према чему излази да је било 400 ескадрона од по 125 људи, и да је над сваким био командант по један слободан човек.

Стара персијска држава од времена Дарија Хистаспа била је војничко-деспотска држава. Према краљевима био је сваки без разлике роб, са чијим су животом и имаовином они могли по својој вољи и неограничено да располажу; што по готову још и данас тамо, само на мало финији начин, чине.

1) Exercitum non, ut aliae gentes, liberorum, sed majorem partem servorum habent. ...

Denique Antonio bellum Parthis inferenti, quum quinquaginta millia equitum occurrerent, soli C.C.C.C. liberi fuere.

Just. XLI 2.

О приватно-правним — имаовинским — односима робова наспрам господара у старој персијској држави, немамо никаквих података; али узев у обзир све што о њима рекосмо, можемо закључити, да су они у том погледу били исте судбине са „судрама“ у Индији.

(Наставиће се)

ПРИВАТНА СВОЈИНА У ПОМОРСКОМЕ РАТУ

(МЕЂУНАРОДНО-ПРАВНА СКИЦА)

І. Пљачка и суђење о пљачки

Рат између Шпаније и Амер. Сједињених Држава мога се у првоме реду сматрати као поморски рат, који има великог утицаја на приватну својину на мору. То је последица географског положаја обеју држава и њихових ратних средстава.

Повреда приватне својине у поморском рату бива на два, сасвим разна, начина. Први је проста и директна пљачка непријатељске приватне својине; у овоме се битно разликује поморски рат од сувоземног. Други је, да се приватнима, били они непријатељи или неутралци, забрањују извесне радње, које шкоде ратовању: ко противно ради, томе се одузима брод или товар. Овамо се рачунају ратна контрабанда и блокада, установе, које су се нарочито у поморском рату развиле, али које нису сасвим непознате и у сувоземном рату.

О овоме предмету развио се читав низ међународно-правних правила. Она су од чести врло спорна, од чести пак веома компликована, те с тога ћемо се ми овде задовољити, да их споменемо у главним потезима. А да се тај предмет могао правнички толико развити, има се приписати установи *судству о пљачки*.

И кад постоје услови, да се по међународноме праву може присвојити туђ брод или његов товар, није само просто одузимање довољно, те да се присвајање изврши. Него брод-одузимач, каптор, мора одузету лађу правилно спровести у неко пристаниште своје домовине и ту суди суд, коме је поверено судство о призи, о исправности пљачке. Само под условом, да је тај суд призна, да брод или његов товар осуди („добра приза“), губи се пређашња својина и прелази на онога, коме је

законодавство државе одузимаачице досуди. У томе погледу постоји извесна сличност за казним правом, где се такође казна изриче, пошто се претходно поступком утврди. Са идеалног гледишта ово суђење о пљачки веома је критично. Већ беспристрашност судова, које само једна ратујућа странка поставља, да суди о ратним догађајима, по себи је врло сумњива и зато је и врло појмљив захтев, да се њихово устројство реорганише. Поред тога ти судови у првome реду суде по основима схватања међународнога права своје државе, дакле можда противно општем међународном праву. А поступање је још бруталнији; нарочито се улоге о доказу узимају у обрнутом реду, него што је у нормалном процесу. Осуда се изриче, ако се не отклони сумња, која је проузроковала обуставу брода. Нарочито ако је неутралац рекламат, то он мора доказати потпуну невиност.

Па ипак мора се при свему томе, а с обзиром на ратне одnose, сматрати као знатна добит, да у опште постоји нека судска инстанција, која може чак и накнаду досудити од каптора. Велики део славе, коју су поњели поједине судије¹⁾ ових судова, заиста је заслужен. Поред тога треба имати у виду, да не постоји међународно-правно правило, по коме би пресуде судске о пљачки биле формално обавезне за друге државе.

II. Отмица

Борба против приватне својине није била у старије доба ствар ратних бродова²⁾, него то је била поглавито отмица („Carerei“). Капер (armateur, privateers, corsari) називали су приватне бродове, који су од стране ратујуће државе овлашћени били на сва могућа непријатељства; они су стајали под заштитом ратног права. По природи ствари та се предузећа ограничавају на одузимање приватних бродова и товара. Њих опремају приватни људи о своме трошку, а права, која им дотична држава даје, нису свагда једнака, него су скончана са већим или мањим користима. Та корист састоји се у добитку целе или делимичне добити одузетог брода или товара. И код ратних бродова добија посада удела и користи од отете приватне својине.

1) Као н. пр. лорд Стувел „that great magistrate of nations“ како га назива Филимор.

2) Пошто су бродови возили овамо онамо ради отмице, дакле „крстарице“ у једном истом пределу, то су те бродове често називали „крстарице.“

И ако отмица има у неколико своју славну историју, то она ипак има као ратно средство због користи које себи прибавља, као *Piraterie organisée et légale*, као што ју је граф Кларендон назвао на Париском Конгресу, нешто по општем појму мрекога на себи. Осим тога било је често повода жалбама због повреда међународног права. И фактички неправилан поступак чешће се догађа од стране капера, него од ратних бродова. То зависи од нарави становништва, од кога се посада њихова рекрутира и од мање потчињености под државну власт, и ако начелно од ње зависи. У томе не мења ништа ни кауција, коју капери за исправно држање морају полагати.

Од 1815. не издаје ни једна европска велесила више овлашћења за отмицу, а на Париском Конгресу утврђено је познатом декларацијом, да се отмица са свим укида. Тој декларацији приступиле су скоро све државе; међу онима, које нису приступиле, налази се баш Шпанија и Амер. Сједињене Државе. Обе су желе да задрже право отмице. Сједињене Државе условљавале су свој пристанак од тога, да се и друге слободумније мере признаду, као слобода приватне својине, ограничење блокадног права и т. д. У истини оне су имале намеру, да отмицу одрже и да се њоме служе у евентуалном рату против јаче флоте.

У колико је искрена објава Сједињених Држава, да у садањем рату неће дозволити капере, моћи ће се тек видети после свршеног рата. Шпанија је изреком задржала то право за себе и она је из бродова трговачке морине опремила неколико лађа, које је ставила под јурисдикцију ратне морине, са нарочитом задањом да одузима непријатељске лађе, робу и ратну контрабанду. Питање чиме се разликују овакви трговачки бродови од капера, расправљено је, када је у рату 1870. северо-немачки савез установио „добровољну поморску одбрану“ из немачких трговачких лађа. То је питање важно и за руску добровољну флоту. Са француске стране тврдили су 1870., да „добровољна поморска одбрана“, стоји у противности са поморском декларацијом од 1856., и да у ствари није ништа друго него прикривена установна отмица. Енглески кrunски правници, којима је њихова влада ово питање предложила, изјавише противно мишљење, јер ти бродови „стоје за све смерове у служби пруске владе, а посада под истом дисциплином као и она ратне морине“. Својство капера као приватних бродова сматра се под оваким околностима као и да не постоји.

Све ово доказује да ипак отмица, можда у подмлађеном виду, постоји и да опасност за приватну својину није много смањена; све зависи од објективног ограничења ратних мера.

III. Непријатељска приватна својина

Овде вреди пре свега просто али строго правило: непријатељски бродови и еспапи, који припадају непријатељским држављанима, могу се отети. Енглеско-америчка јуриспруденција више полаже у овом питању на то, да је домицил власника у непријатељској земљи, него на његово држављанство.

Ово правило заступају нарочито Енглези против свију многобројних покушаја, да се оно укине. Сједињене Државе, чим су постале самосталне, показале су наклоност, да од њега одустану. У новије доба оно је већином напуштено. Италија је прва у своме законику од 1865. задржала га само под условом реципроцитета, а 1866. Аустрија и Пруска нису се служили тим правом. Немачка се 1870. такође одрекла вршења отмице, али је у току самога рата ипак стари обичај повраћен.

У новије доба Енглези заступају опет право отмице покушавајући да га бране са његове извесне стране. Они веле, да би трговачки бродови могли лако послужити непријатељу за пренос војске, па с тога их треба што пре одузети му. Отмицом затечени матрози, који припадају непријатељској држави, постају ратни заробљеници и тиме се спречавају, да служе у непријатељској ратној флоти. Ово, у осталом неискрено схватање, изгубило је много од свог значаја развићем појма о неутралности.

Ако се ово правило прими, онда је природна консеквенција у односу према неутралцима очевидно та, да се непријатељска роба може отети и са неутралних бродова, а на против да је неутрална роба слободна и на непријатељским бродовима. То је систем, кога се придржава чувена средњовековна збирка поморско-правних правила (барселонски *Consolato del Mare*), а кога се Енглеска придржавала до најновијег доба. Међутим велике неприлике, које су произлазиле за неутралце из првог дела овога правила, проузроковале су у новије доба уговоре, у којима је то напуштено, тако, да је непријатељска роба на неутралном броду била слободна: „Слободан брод, слободна роба“. „Застава штити робу“. Од мањег је практичног значаја обратно правило, које је често и уговорима утврђивано, да неутрална роба на неприја-

тељским бродовима подлежи отмици. Јер неутралци не морају своју робу поверавати непријатељским бродовима.

Може се сматрати да су правила и појмови за права неутралаца потпуно се развила у нашем веку. Друго правило париске поморске декларације вели: „Неутрална застава штити непријатељску робу (изузимајући ратну контрабанду)“, а треће гласи: „Неутрална роба (изузимајући ратну контрабанду) не сме се одузети под непријатељском заставом“. Влада Сједињених Држава признала је већ и раније правило: „Слободан брод, слободна роба“, а и Шпанија га је у својој уредби о отмици 1801. признала, под предпоставком узајамности. Тако су обе ове државе, и ако нису формално приступиле париској декларацији, признале у својим одговорима ово друго и треће правило, на су и у садањем рату изјавиле, да ће се ових начела придржавати.

Кад је непријатељска роба под неутралном заставом сигурна, онда цело право пљачке на мору губи управо свој објект. Место велике штете, коју једна ратујућа држава може нанети другој одузимањем робе, која морем путује, наступа последица, да је трговинско бродарење ратујућих странака обустављено. Ствар управо овако стоји: у почетку рата одузимају се неколико непријатељских бродова са њиховом робом, пошто је рат изненада почео; јер по међународно-правним правилима, која сада вреде, оставља се непријатељским лађама, које плове за пристаништа своје постојбине, при почетку рата изван рок, да се спасу. Али већ при самом почетку рата многим непријатељским бродовима пође за руком, те се спасу у какво неутрално пристаниште. У току самога рата избегава трговачки саобраћај употребу бродова ратујућих странака за подвоз робе због врло велике осигуравајуће премије, које се од тих бродова траже. С тога употребљују неутралне бродове, а трговачка marina ратујућих држава постаје дакле неупотребљива, а у исто време она је тиме сачувана од отмице.

Међутим у пракси није баш ова ствар тако проста. У америчком сецесионом рату нанеле су крстарице јужних држава, и ако су биле у малом броју, велике штете. Употреба неутралне трговачке marine место сопствене не извршују се међутим тако лако. Јер пренос својине бродова на неутралну заставу вреди само онда, ако је пренос фактички bona fide извршен, што претпоставља врло много новчаних средстава код неутралних кулаца. Пренос својине без bona fide не морају поштовати

WWW.UNILIB.RS

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

ратујуће странке. У таквом случају може да не важи правило: „Слободан брод, слободна роба“. Јер бродови, за које постоји сумња, да их је непријатељ само привидно пренео на неутралца, подлеже пљачки и судовима који о томе решавају.

(Свршиће се)

ИЗ СУДНИЦЕ

XXI.

Признање оптуженог, ма било пред судом и опорекнуто, служи као олакшавна околност из тач. 7. §. 59. крив. зак. и код дела која доносе смртну осуду.*)

(Одлука оште седице Касационог Суда)

Лука и Миладин из Синошевића окр. подринског, признали су код истражне власти: да су ноћу на друму напали Тому, тукли га, везали у кврге, одузели му новац, дуван и јанџик, и онда га оставили. Услед ових повреда, према протоколу секције, Тома је умр'о после 24 часа.

На претресу код суда оба оптужена порекну то своје раније признање, наводећи да они нису Тому тукли нити му што узели. Тако су, веле, и код истражне власти говорили, а последни је могао бележити шта је хтео.

Поротни суд огласи их за криве, а државни суд, усавајајући квалификацију дела по којој је државни тужилац тужио — §. 240. крив. зак. — и признајући им од олакшавних околности само добро владање, осуди их на смрт с обзиром на §. 60. крив. зак. и §. 243. крив. пост.

Државни суд није оптуженима узео у олакшицу казне признање зато, што је оно овде услов за смртну казну.

Осудна је пресуда шабачког првостепеног суда од 3. Марта тек. год. Бр. 5282.

По службеној дужности и по жалбама браниоца оптужених суд је послао акта Касационом Суду и овај је у свом другом

*) Види о овом питању „Бранич“ бр. 7. и 8. 1887.; бр. 2. 1897. и бр. 8. 1898.

одећењу уништио ову пресуду примедбама од 12. Марта ове год. Бр. 2252. са ових разлога :

„Кад је по закону признање олакшавна околност, онда суд није могао само за то, што је она у исто време и услов за смртну казну, да је не урачунава оптуженима у олакшицу, већ је с обзиром на тач. 7. §. 59. и §. 60. крив. зак. у вези с §. 61. истог зак. требао да размисли: да ли у овом случају има места смртној казни, кад оптужени поред наведене околности имају и добро владање — тач. 4. §. 59. крив. зак.“

Шабачки суд није усвојио ове примедбе, већ је под 19. Мартом тек год. Бр. 6478. дао ове противразлоге :

„I. Казна смрти, као најтежа, примењује се по §. 243. крив. пост. једино у стицају непосредних доказа: признања оптуженог и сведока очевидача.

Према томе, када је признање услов, да се изрече ова најтежа казна, онда у начелу суд узима, да то признање у исто време не може оптуженима служити и као олакшавна околност из тач. 7. §. 59. крив. зак. јер би на тај начин признање имало два неједнака готово супротна дејства.

II. Но баш и кад би се могло узети: да признање, поред услова за смртну казну, треба да буде и олакшавна околност, опет у овом конкретном оптужењу Луке и Миладина оно не може служити на олакшицу зато, што су они своје признање, учињено пред полицијском влашћу, порекли код суда.

Опорекнуто признање суд опет и начелно узима да не може оптуженим служити као олакшавна околност са ових узрока :

1). Све олакшавне околности побројане у §. 59. крив. зак. треба да постоје на самом главном претресу, па да могу послужити своје циљу: олакшању казне, т. ј. сва факта, која састављају поједине олакшавне околности, морају бити потпуно утврђена на дану суђења, када се пресуда изриче, иначе, ако су ти факти, који условљавају постојање појединих олакшавних околности, на претресу измењени, они онда не могу састављати олакшице, које по закону утичу на одмерење казне.

Ово показује сама природа олакшавних околности, а види се и из пом. §. 59. крив. зак.

2). Признање, које је доказ по §. 225. крив. пост. а олакшавна околност из тач. 7. §. 59. крив. зак. и ако се на претресу порекне, опет може да буде потпун доказ, јер то предвиђа §. 227. крив. пост., као што је суд у овом оптужењу узео, али нигде није предвиђено, да такво порекло признање може служити и за олакшицу, а изводити закључке по аналогiji забрањено је у

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

В
И
В
Л
И
О
Т
Е
К
А

www.unilib.rs

кривичном законнику по изречној његовој одредби у другом параграфу. И најзад

3). Из самог текста тач. 7. §. 59. крив. зак. види се: да је законодавац усвојио признање као олакшавну околност само тада, када је оно израз кајања оптуженог за учињено дело; када га је грижа његове савести натерала да призна, пре него што се његсва кривица другим доказима утврди, или када је могао побећи и сакрити се, а он то није учинио, већ се власти сам пријавио и испричао дело.

Међу тим код порицања признања види се: кајање оптуженог, али не због учињеног дела, већ што је раније признао да га је учинио, јер се труди да кривицу осујети“.

Касациони Суд у општој седници одлуком од 26. Марта 1898. Бр. 2758. одржи примедбе свога одељења, а противразлоге одбаци.

Шабац, Априла 1898.

Саопштио

Драгић Н. Солдатовић.

ОДЛУКЕ СТРАНИХ СУДОВА

(Наставак из бр. 9.)

VIII.

О дужности лекарској за чување тајне, нека послужи овај судски случај. Неки лекар саопштио је жени свога болесника, али чисто у његовом интересу, узрок и природу болести свога болесника. После неколико година породи се између мужа и жене спор о разводу брака и у току тога спора жена поднесе суду она писма лекарева за доказ својих права. Но ово је она учинила са нарочитим одобрењем самога лекара. Међутим суд је овај поступак оценио као недозвољен, са разлога, да лекару може бити дозвољено да поверљиво саопшти жени узрок болести њенога мужа, кад је то у интересу самога болесника, али да се овако саопштење не може употребити под никаквим поводом против болесника. *Позив лекарев за чување тајне није му дозвољавао, да одобри шубликовање својих писма.*

Решење француског Касационог Суда од 13. VII. 1897.

IX.

Губитак поданства и држављанства наступа простим фактом непревидног десетогодишњег борављења у иностранству и има своје дејство и према малолетним и другима, који својим правима располагати не могу, чак и у оном случају, кад се ова лица без свог оца или других законских заступника и без њиховог одобрења у иностранству задржавају.

Одлука немачког Највишег Суда, од 16. XI. 1897.

X.

Куповање на вересију млађих (служитеља) без показаног пуномоћства или уредне књижице од стране господара не обвезује господара.

Одлука аустријског Највишег Суда од 16. VI. 1896. Бр. 6071.

XI.

Казна за јатака наступа и онда, кад је утврђено само и објективно казнимо главно дело. Не претпоставља се дакле, да је главни учинилац због казнимог дела, којим је ствар какву прибавио, кажњен или кривично гоњен био. — §. 259. немачког казн. зак.

Решење Највишег Суда баварског у Минхену од 21. I. 1898.

XII.

Сведок, који намерно лажном сведочбом у каквој казненој ствари проузрокује, те окривљени буде осуђен на новчану казну и трошкове, дужан је дати накнаду. Тражење накнаде дакле од њега није изнуђавање. — §. 252. нем. казн. зак.

Решење истог суда од 27. I. 1898.

XIII.

Тестаментална жеља, изјављена наследнику, да трајно одржава гроб тестатора, мора се сматрати као услов, чије испуњење наследник мора доказати, а пре тога доказа не сме му се издати наследство. — §§. 703. и 711. аустр. општ. грађ. закона.

Одлука аустр. Највишег Суда од 10. IX. 1896.

Ч И Т У Љ А

Ђорђе Берисављевић — Стриц, по именовану најстарији адвокат у Србији, умр'о је 18. Јуна ове године у Пожаревцу. *)

Рођен је 25. Маја 1825. у Панчеву, учио је основне школе у Београду, гимназију у Пешти, а филозофски факултет свршио је са отличним успехом 1851. на лицеју у Београду. Од 1852. до 1853. био је учитељ основне школе у Београду, а до 1859. био је контрактуални професор на полугимназији неготинској. Кад је 25. Фебруара 1859. постао српским подаником, постављен је за професора при полугимназији шабачкој, у коме је звању остао до 1. Маја 1863., кога је дана због очне болести по својој молби иступио из државне службе, којом му је приликом за његову савесну и ревносну службу дата једногодишња плата као помоћ за лечење.

По оздрављењу пок. Берисављевић уписао се за слушаоца треће године правног факултета лицеја у Београду, који је свршио са отличним успехом, а у својој 23., 24. и „35.“ години — како му школско сведочанство гласи. Декретом Министра Правде од 10. Октобра 1863. постављен је пок. Берисављевић за правобраниоца при суду окр. пожаревачког, што је остао непрекидно до своје смрти.

Осим свога стручног позива, у коме се отликовао својим правничким знањем и својом савесношћу и заузимљивошћу за своје клијенте, он је радио и на књижевном пољу и био је дописни члан Српског Ученог Друштва.

У младости својој, он се и борио на бојном пољу за српску ствар и отликовао се у битци на Сентоману 1849., у којој је рањен у ногу.

Указом од 2. Августа 1893. отликован је Табовским Крстом III. реда.

Пок. Берисављевић био је за све време свога живота неумитни заступник правде и закона; свагда дарезљиве руке, искрен друг и пријатељ, а умр'о је у пукој сиротињи. Бог да му душу прости!

*) По белешкама које је за уредништво навео из архиве покојникове г. Свет. Карапетровић, адв. у Пожаревцу.

В Е С Н И К

Народна Скупштина закључила је јуче своје седнице за 1897., а данас одпочела седнице за 1898. годину. Од закона, који су усвојени и добили Краљевску санкцију, до данас су обнародовани:

Закон о унапређењу вокарства, од 3. Јула 1898.

Закон о пољопривредним станицама, од 3. Јула 1898.

Закон о државним економима, од 3. Јула 1898.

Закон о уређењу Управе Фондова, од 8. Јула 1898.

Закон о изменама и допунама у закону о штампима, од 12. Марта 1881. са његовим изменама и допунама од 12. Јуна 1882. и 11. Јуна 1884., од 9. Јула 1898.

Други, скупштином примљени и већим делом до сада и санкционисани закони, још нису обнародовани. Међу њима је и закон о изменама у закону о грађ. судс. поступку од 20. Фебруара 1865., веома важан закон о извршењима судских пресуда и осудних решења (измене и допуне §§. 403, 404, 464, 466, 469, 471—478, 481, 484, 489, 501—504, 507 и 509). Предлог овог закона дошао нам је одвећ касно до руке, те да смо могли што год о њему рећи пре претреса у Народној Скупштини.

* * *

Закон о штампима изазвао је живо интересовање и у Скупштини и ван ње. Неоспорно је, да се одавна дошло до уверења, да штампна српска у Краљевини не испуњава улогу, која јој је намењена за друштвене, културне и националне потребе. Репорформа се показала неизбежна, а као поглавити мотив износио се њен фациозни правац и неуљудан тон. И ако смо уверени, да се тон писања не може постићи искључно законским строгостима, него поглавито народним школовањем и васпитањем, као и неговањем доброг укуса, — ипак смо се надали, да ће Влада, која тежи за реформама на свима пољима јавног живота, изаћи пред скупштину са предлогом, којим се може постићи жељени смер. Очекивали смо дакле нов систематски израђен потпун закон, ма и у конзервативном духу, а не крпеж старог, већ често мењаног и праксом као недовољног утврђеног закона. Ми сумњамо, да ће се усвојеним изменама и допунама постићи све оно, за чим се поглавито тежило. Народ, који има политичку самосталност, мора имати и установе, којима се чува и обезбеђује та самосталност

и негује уживање политичких слобода. Једно је од највећих средстава за то јавна реч, слобода штампе. Кад се од одговорног уредника тражи факултетска спрема, што се да правдати, онда није требало ту моралну гаранцију, коју по правилу даје факултетски образован човек, ограничавати и условљавати од материјалне тражбе, која се зове кауција. Има других средстава, којима би се поузданије постигла тежња на реформи наше штампе и њој обезбедио користан утицај на развој народног живота. Ми зебемо да ћемо овим законом, осим промашене цели, добити ново зло: фингиране уреднике факултетлије и кауције, које ће полагати лица, која ће својим начином налазити у томе свога рачуна — не узимајући у вид партијске органе, за које ће политичке странке дати кауцију.

Што се тиче саме скупштинске дебате и гласања о закону, она нас је у толико пријатно изненадила, што су скоро сви правници — који у целом свету из појмљивих разлога нагињу конзерватизму — били слободоумних начела и гласали против кауције. Било је и изузећа. Нарочито је посланик г. Ђока Стефановић, председник Главне Контроле, оштро нападао штампу, тврдећи, да је за све кривице, преступе и злочине у нашем народу крива штампа, а пребацујући народу нашем необразованост и неписменост, није ни оназио, у какву контрадикцију пада, кад толику моћ даје утицају штампе на неписмен народ. Још је мање оправдано његово позивање за увођење кауције на Аустрију. Зна се када је и под којим околностима уведена кауција у Аустрији и зашто се одржава, а зна се да је и тамо покрећано и скоро сазрело питање о увидању кауције. Било је и других говорника, неки под утицајем тренутних односа, који су опоре речи добацили српској журналистици. То је и изазвало престоичког посланика г. Драг. Радуловића на оштре, али оправдане опомене.

При гласању усвојена је кауција, која је из скупштинске иницијативе потекла, са 125 против 100 гласова. У првome је броју квантитативна, а у другоме квалитативна, већина скупштинска. Усвојене су и остале предложене измене у закону, а остала је и даље одобрена улична продаја ефемерних листића, који су управо и дали повода оштрим мерама против штампе и који тим начином, неком врстом код нас законом забрањеног торбарeња, омогућавају себи опстанак, а стварају читаву масу младих нерадника, која бега од школе, да касније пуни казамате наших казнених завода.

Међународни конгрес за дипломатску историју биће у Хагу 20—23. ид. месеца. Међу повећим бројем пријављених тема за тај састанак налазимо и расправу редовног члана тога удружења г. Д-ра Мил. Веснића: „Кнез Михаило Обреновић и Балкански Савез“.

По свршеном састанку ми ћемо донети тачнији извештај о њему и овоме удружењу.

БЕЛЕШКЕ

Suprema lex regis voluntas. Ова изрека цара Вилхелма II. коју је записао у златну књигу минхенскога магистрата, изазвала је у своје време велико изненађење и оштру критику. Једна висока личност из свите цареве објасњује постанак ове изреке овако. Баварски принц-регент посетио је са царем Вилхелмом II. магистрат у Минхену и умолио га је, да се упише у златну књигу баварске престонице. Цар је то одбио, наводећи, да та почаст припада баварекој краљевској породици, а не њему. Али кад је принц регент остао при своме захтеву, цар му рече: Како заповедаш, у твојој земљи морам се покоравати, — и тада записа у књигу речи: „Suprema lex regis voluntas“.

* * *

Приевајање ствари без господара није крађа. Један гостиничар у Мерану оптужио је своју собарицу, да је више пута узела и за себе употребила остатке од свећа, које од гостију заостану. Мерански ерески суд осуди собарицу због крађе на новчану казну. Но по жалби њеној виши суд поништи пресуду са разлога, да су остаци свећа, које гости оставе, већ плаћени и да су то ствари без господара; па како је собарица у праву, да улази у себе, то их је она могла и присвојити.

* * *